

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 16 april 1896, kl. 3 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

Med bifall till Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 (i samlingen n:o 8) har Andra Kammaran för sin del beslutat, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående obligatorisk kontroll å till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda fodermedel.

Jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen har detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammaran, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Det nämnda beslutet är föranledt af en inom Andra Kammaran väckt motion n:o 107, hvori friherre *C. Carlson Bonde* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета en lag, hvarigenom stadgades obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödselämnen och beredda fodermedel jemte skyldighet för hvarje säljare af sådana varor att

alltid förete och aflemna behörig analys samt stränga straffbestämmelser för underlåtelse häraf eller befunnen underhalt och förfalskning af levererad vara.

Till stöd för detta förslag anförde motionären hufvudsakligen: att ifrågavarande ämnen i sin egenskap af hjälpmedel vid jordbruket intoge ett framstående rum och vunnit stor spridning; att emellertid ganska ofta mot desamma uttalats ett misstroende, som i de flesta fall varit förorsakadt af deras underhaltiga eller rent af förfalskade beskaffenhet, mot hvilken man nästan omöjligt kunde skydda sig; att tillfälle till kontroll å de kemiska stationerna väl funnes, men vore förenad med svårigheter och tidsutdrägt; att nu gällande lagstiftning icke beredde en bedragen köpare tillfälle att af säljaren utfå nöjaktig ersättning för sina förluster i följd af bedrägeriet; att behovet af en lagstiftning till jordbrukarens skydd i förevarande hänseende därför vore oafvisligt; att hushållningssällskapens sistlidet år församlade ombud enstämmigt uttalat sig för vidtagande af dylika lagstiftningsåtgärder; att under de senare åren lagar i ämnet blifvit inom flera länder dels utfärdade och dels förberedda; att öfver allt, der sådan lagstiftning införts, densamma ansetts hafva verkat nyttigt, i synnerhet genom stränga straffbestämmelser; att den hufvudsakligaste bestämmelsen i dessa lagar bestode i stadgad obligatorisk kontroll å alla till salu utbudna gödselämnena och deri, att på hvarje faktura en efter bestämdt formulär affattad analys skulle vara upptagen samt att sjelfva varan skulle vara försedd med ett noggrant angifvande af dess beskaffenhet och härkomst, hvarjemte särskilda straffpåföljder bestämts för underlåtenhet häraf och ytterst stränga sådana vid befunnen underhalt eller förfalskning; samt att äfven i vårt land en verksam lagstiftning i enahanda syfte syntes böra snart införas, men då afse ej allenast, såsom i andra länder hufvudsakligen varit fallet, de konstgjorda gödselämnena, utan äfven alla slag af beredda fodermedel.

Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrade i ämnet:

»Vid sistlidna års möte med hushållningssällskapens ombud förevo till behandling dels en af friherre Bonde ingifven motion med enahanda syfte som den nu föreliggande, dels ock en hemställan från landtbruksstyrelsen till ombuden angående väckt fråga om införande i lagstiftningen af bestämmelser om obligatorisk kontroll af gödslingsämnen, fodermedel och utsädesvaror. Sedan ett bland mötets utskott med anledning af dessa framställningar afgifvit utlåtande, deruti vitsordas, att en kontroll å dessa varor vore synnerligen behöflig, att den ej kunde åstadkommas på frivillighetens väg, att redan befintliga lag-

bestämmelser vore otillräckliga och att därför en obligatorisk kontroll borde åvägbringas genom ny lagstiftning, för hvilken de hufvudsakliga grunderna ock angåfvos, blef detta utlåtande godkändt af samtliga ombuden, och lär landbruksstyrelsen, enligt hvad utskottet inhemtat, vara betänkt på en framställning till Kongl. Maj:t i förevarande ämne.

Att förbrukningen af — och således äfven handeln med — varorna i fråga inom vårt land tagit en mycket stor utsträckning, framgår af den officiella statistiken. Enligt denna och särskildt inhemtade upplysningar hafva under året 1894 konstgjorda gödningsämnen till riket införts för ett värde af omkring 5 1/2 millioner och inom riket tillverkats för vid pass 5 millioner eller tillsammans 10 1/2 millioner kronor, medan utförseln (hufvudsakligen sillguano) icke ens uppgått till värde af 900,000 kronor. Af fodermedel hafva oljekakor och kli samma år införts till värde af nära 5 3/4 millioner och i landet tillverkats oljekakor för 800,000 eller tillhopa mer än 6 1/2 millioner kronor, hvartill bör läggas det i någon statistik ej uppgifna, men antagligen till ett par millioner uppgående värdet af inhemskt kli, under det att utförseln af fodermedel endast motsvarat ett värde af ungefär 200,000 kronor.

Utskottet kan visserligen icke medelst siffror ådagalägga, i hvilken utsträckning konstgjorda gödnings- och foderämnen vid handeln förekomma underhålliga eller rent af förfalskade; men af erhållna upplysningar synes dock framgå, att om äfven något gynsammare förhållanden råda å vissa håll, såsom å orter, der tillvaron af en kemisk station underlättar upptäckandet af underslef, i trakter, der hushållningssällskapen särskildt befordra och understödja undersökningars verkställande samt der inköpen ske från inhemska fabriker, vid hvilka köpare i regel behandlas redbart, större eller mindre missbruk likväl ingalunda äro sällsynta i öfriga delar af riket, särdeles å de från nämnda stationer och fabriker mera aflägsna handelsplatser, der varorna i fråga utsäljas utan att vara kontrollerade och med ringa sannolikhet för att något slags undersökning efter inköpet ens kan ifrågakomma. Man saknar icke heller exempel på att till och med i handeln förekommande inhemska klivaror vid undersökning befunnits i så hög grad uppblandade med förmalda, mer och mindre giftiga ogräsfrön och andra föroreningar, att de förklarats odugliga till kreaturens utfodring eller åtminstone endast med varsamhet och i mindre myckenhet kunnat användas dertill.

Det nu anförda synes utskottet till fyllest ådagalägga, att en lagstadgad kontroll å konstgjorda gödnings- och foderämnen erfordras, och utskottet finner ett ytterligare skäl för angelägenheten deraf i den

omständighet, att enahanda lagstiftning lär väntas snart nog komma till stånd i våra grannländer Danmark och Tyskland, hvaraf följden sannolikt skulle blifva, att underhaltiga eller förfalskade varor i än högre grad än hittills komme att söka marknad hos oss, derest vi fortfarande saknade lämpliga lagbestämmelser i ämnet.

Då fråga om lagbestämd kontroll i afseende på handeln med utsädesvaror nu icke föreligger, saknar utskottet anledning att derom yttra sig i annat hänseende, än att, om en dylik kontroll skulle, på sätt hushållningssällskapens ombud vid ofvannämnda möte ansett och utskottet vill hålla troligt, finnes af behovet påkallad, bestämmelserna derom synas lämpligen kunna och böra ställas i samband med de af motionären begärda.

Beträffande de närmare bestämmelser, hvilka enligt motionärens åsigt böra ingå uti den af honom föreslagna lag, likasom för öfrigt om arten af de stadganden, som må vara för det åsyftade ändamålet erforderliga, anser sig utskottet icke böra yttra sig i vidsträcktare mån än att framhålla angelägenheten dels deraf, att dessa föreskrifter så litet som möjligt betunga eller lägga band på handeln och såmedelst äfven fördyra sjelfva varorna, dels ock deraf, att Riksdagen må lemnas tillfälle att i en för näringslivet så djupt ingripande och vigtig fråga få uttala sin mening.»

Frågan om obligatorisk kontroll å gödningsämnen har redan förut varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Två hushållningssällskap hade nemligen hos Kongl. Maj:t hemställt om föreskrift derom, att konstgjorda gödslingsämnen skulle, innan de finge till salu utbjudas, undersökas vid kontrollstation; och sedan landtbruksstyrelsen i afgifvet utlåtande framhållit, hurusom på frivillighetens väg utan lagstiftningens ingripande vissa af de förnämsta svenska fabrikanterna af gödslingsämnen lemnade köparen kostnadsfria analyser hos hvilken som helst känd kemist äfvensom vid de kemiska stationerna inom riket, under förutsättning att prof uttoges i enlighet med de bestämmelser, som meddelades i bolagets tryckta, för allmänheten tillgängliga priskuranter, samt att dermed vore gifvet ett uppslag, som, vidare utveckladt, syntes kunna leda till en kontroll, hvilken utan att tynga säljaren erbjöde köparen all den säkerhet, han på detta område skäligen kunde begära, har Kongl. Maj:t den 24 april 1890 funnit framställningarna icke till någon Kongl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Landtbruksstyrelsen synes emellertid sedermera hafva frångått den i nämnda ärende intagna ståndpunkt, i det styrelsen vid mötet med hushållningssällskapens ombud i Stockholm den 4—12 november 1895 äskade ombudens yttrande i fråga om införande i lagstiftningen af bestämmelser om obligatorisk kontroll å gödslingsämnen, fodermedel och utsädesvaror. Af de hufvudgrunder, landtbruksstyrelsen dervid föreslog, må följande här i korthet angifvas, nemligen:

att all handel med konstgjorda gödslingsämnen och fodermedel äfvensom af utsädesvaror borde — med undantag för vissa mindre partier — ske under kontroll och med garanti för varans beskaffenhet,

att säljaren skulle i prislistor och fakturor noggrant angifva varans namn och beskaffenhet,

att å säckar och kärl, deri varan inneslötes, skulle vid försäljning noggrant angifvas genom målade bokstäfver eller vidhäftadt garantimärke varans rätta namn samt garanterade minsta halt af värdefulla beståndsdelar,

att vid försäljning af foderkakor ett lämpligt antal kakor skulle medelst snöre eller ståltråd förses med garantimärke på sätt ofvan sagts,

att köpare, som önskade utröna, huruvida inköpt vara egde garanterad halt, egde uttaga prof och på sin bekostnad låta undersöka det samma vid behörig anstalt eller inrättning, samt

att om härvid sig visade, att såld vara icke vore af garanterad beskaffenhet, säljaren vore skyldig ersätta köparen den förlust, han derigenom lidit, samt skulle stånda ansvar enligt allmän lag.

Samtidigt med denna framställning hade hushållningssällskapens ombud att pröfva en af friherre Bonde väckt motion med ungefär samma yrkande som i den af honom vid innevarande riksdag i ämnet väckta motion. Det utskott, till hvilket ärendena hänvisades, instämde hufvudsakligen i de af landtbruksstyrelsen uppställda hufvudgrunderna och fann härvid, att i prislistor och fakturor skulle noggrant angifvas:

a) varans namn, dervid en blifvande lagstiftning borde förebygga nu förekommande missbruk att gifva den en benämning, som tillhörde annan vara eller innehölle oriktig uppgift om ursprunget;

b) varans beskaffenhet, nemligen:

för gödselmedel: garanterad halt af varans verksamma beståndsdelar, angifven i procent af fosforsyra och kali, båda i vattenfritt tillstånd, samt qväfve, med uppgifvande af de former, hvari dessa beståndsdelar inginge i varan, och

för kraftfodermedel: det råmateriel, hvaraf det blifvit framställt, och särskildt för foderkakor det fröslag, hvaraf de blifvit pressade, från-

varon deri af skadliga beståndsdelar och afsigtligt tillsatta främmande ämnen samt deras tjenlighet i öfrigt till kreatursfoder.

Med afstyrkande af motionen föreslog utskottet, att ombuden ville såsom svar till landtbruksstyrelsen afgifva det yttrande, att de ansågo en lagstiftning rörande handeln med konstgjorda gödsel- och kraftfodermedel samt utsädesvaror önskvärd i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan angifna grunder samt hölle före, att denna lagstiftning borde i tillämpliga delar blifva så nära som möjligt öfverensstämmande med motsvarande lagstiftning i Danmark och Tyskland.

Denna utskottets hemställan blef af ombuden bifallen.

Vid handel med konstgjorda gödningsämnen och beredda fodermedel eger likasom vid annan handel köparen att genom prof eller annorledes förvissa sig om varans beskaffenhet. Att genom en af staten anordnad kontroll hans undersökning af varans halt må inskränka sig till granskning af kontrollmärket, är visserligen förhållandet vid inköp af arbetadt guld, silfver och tenn. Ett förslag, enligt hvilket obligatorisk kontroll å uppslagadt kött må kunna inom kommun stadgas, är äfven för närvarande föremål för Riksdagens pröfning. Vanligen är dock ordnandet af denna angelägenhet öfverlemnad åt parterna sjelfva.

Hvad i ärendet förekommit gifver dock vid handen dels att konstgjorda gödningsämnen och beredda fodermedel, som i handeln förekomma, stundom äro af en underhaltig beskaffenhet eller rent af förfalskade, dels att anställande af prof vid inköp af varan ofta underlåtes och ej heller med lätthet kan ske på ett betryggande sätt, dels ock att värdet af de konstgjorda gödningsämnen och beredda fodermedel, som af landtmän användas, uppgår till betydligt belopp. Häraf må påkallas ett statens ingripande för ett bättre ordnande af handeln med dessa ämnen.

Att, såsom några synas hafva tänkt sig, låta genom en af staten bestämd myndighet undersökning ske å varorna, så att hvarje säck eller kärl med konstgjorda gödningsämnen eller beredda fodermedel blefve försedd med ett af den kontrollerande myndigheten anbragt märke, torde vara en sig för långt sträckande omsorg. Dertill kräfdes ju undersökning af hvarje från utlandet infördt kärl eller säck likasom närvaro af den kontrollerande myndigheten vid ifyllandet och plomberandet af hvarje kärl eller säck, deri inhemsk vara skulle försändas. Kostnaden

härfor, som gifvet måste öka priset och således i sista hand drabba köparen, kunde ej annat än blifva betydlig.

En så långt gående kontroll synes ej heller nödig. På sätt såväl landtbruksstyrelsen som hushållningssällskapens ombud antagit, torde erforderlig trygghet vinnas derest säljaren förpliktas att -- med undantag för obetydliga partier -- å faktura och kolli anbringa en förklaring angående varans namn och beståndsdelar samt hans ansvar för uppgiftens rättighet. En art af offentlig kontroll vore härigenom vunnen; och i händelse säljarens uppgift visade sig oriktig, borde han vara saker till ansvar för bedrägeri och skyldig att ersätta den skada, som vållats köparen.

Utskottet hemställer alltså:

att Första Kammaren må i så måtto biträda Andra Kammarens beslut, att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, om och huruledes vid handel med konstgjorda gödningsämnen och beredda fodermedel säljaren må förpliktas att alltid med ansvar för uppgiftens rättighet angifva varans namn och beståndsdelar, äfvensom att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till den lag, som må finnas erforderlig.

Stockholm den 13 april 1896.

På utskottets vägnar:

Robert Dickson.

Herr *T. A. Sive* har icke inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende.
